

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MANEVİ DANIŞMAN ve REHBERLERİN BEKLENTİ ve
SORUNLARI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan
Hatice BAYRAM

DENİZLİ, 2024

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MANEVİ DANIŞMAN ve REHBERLERİN BEKLENTİ ve
SORUNLARI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hatice BAYRAM

Proje Danışmanı: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Tezsiz Yüksek Lisans Programı: Manevi Destek ve Rehberlik

İmza
Danışman Doç Dr. Ali ÖNCÜ
Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nuntarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.
Enstitü Müdürü

BEYAN

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsünün yazım kurallarına uygun bir şekilde hazırlamış olduğum projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Hatice BAYRAM

ÖNSÖZ

Bu projede manevi danışmanlık ve rehberlik ilkeleri, sınırlılıkları, temel gerekçeleri, toplumda manevi destek ve rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyulan konulardan, manevi danışman ve rehberlerin karşılaştığı sorunlar ve beklentilerden, manevi danışman ve rehberlerde bulunması gereken özellikler ve yeterlilikler gibi konulardan bahsedilmektedir. Manevi danışmanlık ve rehberlik bölümü, toplumumuzda görülen manevi sıkıntıların giderilmesi veya hafifletilmesi amacıyla, bunun yanında manevi desteğe ihtiyacı olan birçok kesimin ihtiyacına binaen ortaya çıkan bir alandır. Bu projede, manevi danışmanların karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların çözümü üzerine yapılan çalışmalar analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu çalışmada mesleki deneyimi akademik disiplinle bir araya getirme konusunda beni cesaretlendiren, projeyi sonlandırma aşamasına varıncaya kadar tüm süreç boyunca ilgi, teşvik ve desteğini esirgemeyen, öneri ve düşüncelerini benimle paylaşıp beni yönlendiren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖNCÜ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Hatice BAYRAM

Denizli – 2023

Projenin Başlığı: Manevi Danışman ve Rehberlerin Beklenti ve Sorunları	
Projeyi Hazırlayan: Hatice Bayram	Danışmanı: Doç. Dr. Ali Öncü
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: vi + 12
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Manevi danışmanlık ve rehberlik genel olarak bakıldığında bireyi geliştirme, psikolojik ve manevi olarak destekleme ve yönlendirmenin esas alındığı bir alandır.</p> <p>Manevi danışmanlık ve rehberlik, insanın ruh sağlığı açısından düşünüldüğünde bir tür psikolojik ve manevi tedavi türü sayılabilir. Danışmanların manevi ve ruhsal bütünlüğünü gözetip korumayı amaç edinen manevi danışmanlar, bireyin başa çıkmak zorunda kaldığı kaygı, stres, ölüm korkusu, yalnız kalma korkusu gibi sorunların yol açacağı zararları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Bu aşamada manevi danışman ve rehberler, alanındaki çalışmalarını yürütürken aynı zamanda birçok sıkıntıyla ve problemle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu sorunların en az zararla çözüme kavuşması için manevi danışmanların muhatabını her yönüyle çok iyi tanması gerekir. Bunun yanında karşılaşılabileceği her türlü soruna çözüm üretebilmek için gerekli olan yeterliliğe sahip olması en önemli şartlardan biridir.</p> <p>Bu çalışmada da manevi danışmanlık ve rehberlik kavramları üzerinde durulacak, manevi danışman ve rehberlerin karşılaştığı sorunlara ve bu sorunların çözüme kavuşturulmasının gerekliliğine değinilecektir.</p>	
Anahtar kelimeler: Manevi danışmanlık ve Rehberlik, Manevi Danışman ve Rehberlerin Karşılaştığı Sorunlar, Karşılaşılan Sorunların Çözümü	

Title of the Project: Expectations and Problems of Spiritual Advisors and Guides	
Author: Hatice Bayram	Supervisor: Doç. Dr. Ali Öncü
Date:	Nu. of pages: vi + 12
Department: Felsefe ve Din Bilimleri	Subfield: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Spiritual counseling and guidance, in general, is a field based on developing the individual, supporting and guiding him psychologically and spiritually.</p> <p>Spiritual counseling and guidance can be considered a type of psychological and spiritual treatment when considered in terms of human mental health. Spiritual counselors, who aim to protect the moral and spiritual integrity of their clients, aim to minimize the damage caused by problems such as anxiety, stress, fear of death, fear of being alone that the individual has to deal with. At this stage, spiritual advisors and guides may face many troubles and problems while carrying out their work in their field. In order to solve these problems with the least harm, spiritual advisors must know their interlocutor very well in every aspect. In addition, one of the most important conditions is that he/she has the necessary competence to produce solutions to any problems he may encounter.</p> <p>In this study, the concepts of spiritual counseling and guidance will be emphasized, the problems faced by spiritual counselors and guides and the necessity of solving these problems will be touched upon.</p>	
Keywords: Spiritual Counseling and Guidance, Problems Encountered by Spiritual Counselors and Guides, Solution of Encountered Problems	

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1.1. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Nedir?.....	3
1.2. Manevi Danışman ve Rehberlerde Bulunması Gereken Yeterlilikler.....	3
1.3. Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları.....	4
1.4. Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Din ve Maneviyatın Etkisi	7
1.5. Diğer Ülkelerde Yapılan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları	8
Sonuç.....	11
KAYNAKÇA.....	12

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

bs.	: Baskı, basım
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Bakanlığı
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
Dr .	: Doktor
ed.	: Editör
MDR	: Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
s.	: Sayfa, Sayı
ts.	: Tarih yok
vb.	: ve benzeri

GİRİŞ

Manevi danışmanlık ve rehberlik, bireylerin duygusal, manevi ve kişisel gelişimine odaklanan bir alandır. Bu disiplin, genellikle psikoloji, sosyoloji, eğitim ve din gibi farklı alanlardan etkilenecek gelişmiştir. Manevi danışmanlık, bireylerin yaşam anlamını bulmalarına, değerlerini anlamalarına, içsel huzur bulmalarına ve kişisel gelişimlerini desteklemelerine yardımcı olmayı amaçlar. Maneviyat insanın hayatının her döneminde önemli bir yere sahiptir. Günümüz teknolojisinin insan hayatına girmesiyle birlikte getirdiği sorunlar, teknoloji kullanımının artmasıyla insanlar arasındaki samimiyetin, bağların zayıflaması, insanların yalnızlık duygusuna kapılması onları farklı arayışlara sürüklemiştir. Bu duygularla boğuşan insan, içindeki manevi boşluğu doldurmak için manevi arayışlara girmiştir. Dahası dünyanın siyasi emelleri, sosyal değişimleri, dini tutumları ve bunların getirdiği problemler sekülerleşmiş yapıların önünü açarken aynı zamanda manevi arayışlarını da gündeme getirmiştir.¹

MDR hizmetlerinin en çok ihtiyaç duyulduğu alanların başında hastaneler, huzurevleri, çocuk esirgeme kurumları, ceza evleri yer almaktadır. Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulduğu bu alanlarda genellikle insanların duygusal alanda başa çıkmaya çalıştıkları problemlerin çözümünde manevi desteğin sağlanmaya çalışılması hedeflenmektedir.² Manevi danışmanlık ve rehberlik; hastanelerde hastalara moral vermek, ceza evlerinde hükümlülere manevi destek sağlamak, yetiştirme yurdunda kalan çocuk ve gençlere manevi açıdan destek ve yardımcı olmak, huzurevlerinde kalan yaşlı insanlara yalnızlık duygusunu yenmede moral ve destek vermek gibi amaçları hedeflemektedir. Dini açıdan bakıldığında, inanç ve ibadetlerin, insanda kaygı ve stresi azaltma, insanlara ümit aşılama ve hayatına anlam katmakta büyük bir etkisi olduğu görülmektedir.³

¹ Ayşe Gökmen, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *Neu Pess Akif Dergisi* 51/1 (30 Haziran 2021), 175.

² Şeref Göküş - Zahide Yılmaz, "Huzurevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmeti Verecek Bir Personelde Bulunması Gereken Vasıflar", *Bilimname Dergisi* 48 (2022), 569.

³ Muhammed Esat Altuntaş, "Hastanelerde Gerçekleştirilen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma(Kayseri Örneği)", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (Aralık 2018), 223.

Sonuç olarak, bu çalışmada manevi destek hizmeti verilirken karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara çözüm bulmak, bunun yanında manevi danışmanların beklentilerine değinilecektir.

Araştırmanın Problemi

Manevi destek, kişinin içsel gücünü keşfetmesine, duygusal dengeyi bulmasına ve zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olabilir. Ancak, bu tür desteklerin etkili olması için bireyin kendi isteğiyle bu sürece dâhil olması önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın problemi; manevi destek verilirken manevi danışmanın, danışandan beklentileri nelerdir ve karşılaştığı olumsuzluklar karşısında nasıl çözüm bulmalıdır? Olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Ruh sağlığı uzmanları, maneviyatın insan hayatındaki önemini vurgulayarak birçok çalışma yapmaktadırlar. Maneviyatın toplum ve birey üzerindeki etkilerini inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı da insanların manevi desteğe olan ihtiyacı ve manevi danışmanların bu aşamada karşılaştıkları sorunlardır. Bu amaç doğrultusunda maneviyat, manevi danışmanlık ve rehberlik kavramları ve tanımları üzerinde durularak, maneviyat ve insan arasındaki ilişki ele alınacak devamında manevi danışmanlığın gerekliliği, bu süreçte manevi danışmanların karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma beklentileri incelenecektir.

Araştırmanın Önemi

Günümüzde insanların birbirinden uzaklaşıp içine kapanmasıyla beraber insanların birbiriyle olan bağları da zayıflamıştır. Bireyin sıkıntılarını biriyle paylaşma imkânı da olmadığı için manevi desteğe ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum insanların manevi desteğe olan ihtiyacın önemi açık bir şekilde göstermektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma alanı sınırlı olduğu için nitel yöntem kullanılarak hazırlanmıştır. Nitel yöntem ise nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir

sürecin izlendiği araştırmalardır.⁴ Nitel araştırma yöntemi olarak ise doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknik yazılı belgelerin, çeşitli dokümanların toplanıp, titizlikle sorgulanması ve sistematik olarak analiz edilmesi için kullanılan bir araştırma yöntemidir.⁵

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Nedir?

Manevi danışmanlık ve rehberlik; ayırım yapmaksızın insanların tüm sorunlarıyla ilgilenen, hem psikolojik hem de manevi açıdan kendisini iyi hissetmesini sağlamaya çalışan, maneviyat açısından hislerini güçlendiren, yaşadığı kaygıyı ve huzursuzluğu en aza indirmeyi amaçlayan bir alandır. Manevi danışmanlık ve rehberlik, özü itibarıyla her zaman İslamiyet’le iç içedir. Zira İslamiyet’te irşat uygulaması da kişinin kazanılması, gönlünün fethedilmesi, daha iyi bir dereceye ulaştırılması bunun yanında insana doğru yolu gösterme, yanlışlarda insanı uyarma ve insanı olumlu anlamda etkileme, insanların iç dünyalarını canlandırarak, günlük hayatlarında olumlu değişikliklere sahip olmaları amacını taşır.

Manevi danışmanlık ve rehberlik yapan kişiler, yetkileri dâhilinde ve tanımlanmış görev talimatlarına uygun olarak farklı yaşam dönemlerindeki bireylerin din veya maneviyatla ilişkilendirdiği sorunlarla başa çıkma süreçlerinde bütüncül bir yaklaşım benimseyerek modern danışma teknikleri ile dinî ve manevi yöntemleri birleştiren nitelikli kişilerdir. Danışanların problemlerine odaklanan bu kişiler, bireylerin ve toplumların manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleriyle belirledikleri hedeflere ulaşmalarını sağlamak amacıyla çalışır ve aynı zamanda mesleki gelişim faaliyetlerini yönetirler.⁶ Manevi danışmanlık, insanın duygusal, zihinsel ve dini bağlantılarını sağlayarak problemleri çözüme kavuşturmayı amaçlamaktadır. Dine bağlı toplumlarda, manevi danışmanlığın işlevi önemli bir yer tutmaktadır. Toplumdaki bireyler, günlük

⁴ Bilgen Kiral, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (17 Haziran 2020), 175.

⁵ Bilgen Kiral, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, (2020), 4.

⁶ Zeynep Karlık - Naci Kula, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik’te Krize Müdahale Yaklaşımı”, *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 5 (2022), 106-107.

hayatta karşılaştıkları sorunları dinle ilişkilendirerek maneviyat açısından eksikliklerini gidermeye çalışırken, bu hizmetin gelişmesine katkı sağlamışlardır.⁷

1.2. Manevi Danışman ve Rehberlerde Bulunması Gereken Yeterlilikler

Manevi danışman ve rehberlerin, alanında başarılı olabilmesi ve mesleğinde güzel sonuçlara ulaşabilmesi için bazı yeterliliklere sahip olması gerekir.⁸ Dünya genelinde bulunan dinlerin temel inançlarını kapsayan, maneviyat ve din arasındaki benzerlik ve farklılıkları hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Manevi danışman, danışanın kendi iç dünyasında kabullendiği inancı veya inançsızlığı kabul etmeli ve bu sorunların kendisini de psikolojik açıdan etkileyebileceğinin farkında olmalıdır. Aynı zamanda kendi dini tutumlarını, inançlarını ve değerlerini aktif bir biçimde araştırıp bu alanda genel bilgi sahibi olmalıdır.⁹ Danışanın manevi ve dini bakış açısına ilişkin düşüncelerinin sınırlarını belirleyebilir. Kendisinin de başvurabileceği ve konsültasyon yapabileceği dini ve manevi kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Farklı manevi ve dini gelişim modellerini ve bunların insan gelişimi ile ilişkisini tanımlayabilip gerektiğinde uygulayabilmelidir. Danışanın maneviyat ve din ile ilgili iletişimine kabul ve duyarlılıkla cevap vermeli, gerektiğinde danışanın manevi ve dini bakış açısıyla tutarlı ve danışanın kabul edebileceği kavramları kullanabilmelidir. Danışanla iletişimde manevi ve dini temaların konusuna hâkim olmalı ve bunları terapötik olarak uygun koşullar oluştuğunda kullanabilmelidir. Danışmanlıkta ön görüşme ve değerlendirme sürecinde danışandan ve başkalarından bilgi toplamak, danışanın manevi ve dini bakış açısını anlamaya çalışıp bir tanı koyarken, danışanın manevi ve dini bakış açısının, onun iyilik halini yükseltebileceğinin, sorunlarının çözümünde katkı sağlayabileceğinin farkında olmalıdır.¹⁰

1.3 Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti Türkiye’de henüz çok yeni bir alandır. Bu yüzden alan, araştırmacıların yoğun ilgisini çekmektedir. Son yıllarda da bu alanda

⁷ Yılmaz Ceylan - Muharrem Özyayın, “Manevi/Dini Danışmanlıkta Değer Algısı”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/16 (Aralık 2020), 286.

⁸ Deniz Koç - Fatmatül Zehra Gültaş, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları (2016-2020) Üzerine Bir Swot Analizi”, *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 4 (2021), 42-43.

⁹ Yasemin Angın, “Aktarım ve Karşı Aktarım Kavramları Üzeinden Manevi Danışmanlık Sürecinde Tanrı Tasavvuru”, *Harran İlahiyat Dergisi* 48 (2022), 24-25.

¹⁰ M. Arzu Peçenek, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik* 1-2 2019.

artarak devam eden çalışmalar bunun göstergesidir. Diyanet İşleri Başkanlığı 2003'te, Aile ve Dini Rehberlik Bürolarını hizmete sunmuştur. Devamında ise 2011'de Adalet Bakanlığı ile DİB arasında iş birliği protokolleri imzalanarak bu hizmeti verecek kurumlar ve görev tanımları resmi olarak belirlenmiştir. Yine 2012 yılında "1. Uluslararası Din Psikolojisi ve Manevi Bakım Çalıştayı" düzenlenmiş, çalıştay sonunda manevi danışmanların yetkinlikleri, çalışma alanları, uygulamaya dönük sorunlar ve bunlara yönelik çözümler tartışılmıştır. Türkiye'de manevi danışmanlık ve rehberlik alanı konusunda büyük çalışmalar ilk kez 2015 tarihi itibarıyla başladığı söylenebilir. Yine bu alanda bu alandaki çalışmaların bir düzene koyularak devam ettirilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı ile DİB aralarında 7 Ocak 2015 tarihinde "Hastanelerde Manevi Destek Sunmaya Yönelik İşbirliği Protokolü" imzalamışlardır.¹¹

Manevi danışmanlık ve rehberliğin yeni bir meslek olması sebebiyle bu sahada görev alan manevi danışman ve rehberlerin karşılaştığı sorunlar, beklentileri ve bu alana katkıda bulunacak önerileri de ele alınmaktadır. Manevi danışman ve rehberler, manevi danışmanlık ve rehberlik alanında hükümlüler, huzurevi sakinleri, hastalar, yaşlılar, çocuklar, engelliler vs. üzerine çalışmaların yapılması ve desteğe ihtiyacı olanların ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğinin, bu ihtiyaçların karşılanmasının mesleğin gelişimi açısından olumlu sonuçlar vereceğini ve farkındalık oluşturabileceğini söylemişlerdir.¹²

Kurumlardaki manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri incelendiğinde, genellikle hastane ve cezaevi gibi kurumların tercih edildiği görülmektedir. Ancak, huzurevleri, yetiştirme yurtları, kadın konukevi, çocuk ıslahevi gibi birçok kurum göz ardı edilmiştir. Bu kurumlar da manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin genişletilmesi gereken alanlardır. Özellikle, Diyanet İşleri Başkanlığı, insanların yaşadığı ve sosyalleştiği her alanda bireylere destek olmak ve fayda sağlamak amacıyla manevi danışmanlık hizmetlerini camiler dışında da sosyal hizmet kurumlarında sürdürmektedir.

¹¹ Koç - Gültaş, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları (2016-2020) Üzerine Bir Swot Analizi".

¹² Şeref Göküş - Zahide Yılmaz, 2022, "Huzurevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmeti Verecek Bir Personelde Bulunması Gereken Vasıflar".

Diyanet İşleri Başkanlığı, bu kurumlarda sunulan manevi destek ve rehberlik hizmetlerinin kalitesini dikkate alıp eksikliklerini tespit ederse bu alanda daha ileri adımlara gidilebilir.¹³

Manevi danışman ve rehberler, genellikle bireylerin manevi, duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına odaklanırlar. Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri geniş bir yelpazede sunulabilir ve bireyin zorluklarla başa çıkmasına, gelişimine katkıda bulunmasına yönelik destek sağlamayı amaçlar. Batı'da manevi danışmanlık ve rehberlik alanının geniş bir disiplin yelpazesi içinde ele alınması, farklı bakış açılarını ve uzmanlık alanlarını bir araya getirerek zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu alan, psikiyatri, psikoloji, sosyoloji, teoloji ve sosyal hizmet gibi farklı disiplinlerden gelen uzmanların bir araya gelerek işbirliği yapmasına katkı sağlamış, bireylerin manevi ihtiyaçlarını ve duygusal sorunlarını daha kapsamlı bir şekilde ele almaya da katkıda bulunmuştur. Bu yaklaşım aynı zamanda manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak tanır. Örneğin, psikolojik sorunlarla başa çıkma, duygusal sağlığı iyileştirme ve sosyal uyumu artırma gibi hedeflere yönelik çeşitli yaklaşımların bir araya getirilmesiyle daha etkili bir destek sağlanabilir. Ancak, Türkiye'de manevi danışmanlık ve rehberlik alanının tek bir disiplinin çabasına terk edilmiş durumda olduğu söylenmektedir. Bu durum, belki de daha çok geleneksel bir anlayışa dayanabilir. Ancak, manevi danışmanlık alanının daha geniş bir disiplinler arası yaklaşım benimsemesi, Batı'daki gibi psikoloji, sosyoloji ve sosyal hizmet gibi disiplinlerin de dâhil edilmesi, bu alanda daha kapsamlı ve çeşitli hizmetler sunma imkânı yaratabilir. Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin genel olarak lisans düzeyindeki vaizler tarafından verildiği görülmektedir.¹⁴ Manevi danışmanlık alanında etkili hizmetler sunabilmek için daha kapsamlı bir eğitim genellikle gereklidir. Lisans düzeyinde eğitim almış danışmanlar, genellikle daha derinlemesine bir teorik bilgiye sahiptir ve çeşitli danışmanlık becerilerini daha etkili bir şekilde uygulama yeteneğine sahip olabilirler. Bu, daha karmaşık durumlarla başa çıkma, farklı danışmanlık yaklaşımlarını kullanma ve bireylerin çeşitli ihtiyaçlarına uygun çözümler üretme

¹³ Mustafa Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Ceza Evlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1950-2018): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”, *Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2019), 15-16.

¹⁴ Mustafa Koç, “Türkiye’deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları Bağlamında “Maneviyat Psikolojisi Sempozyumları” (2014-2018) Üzerine Bibliyometrik Analizler”, *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 5 (Aralık 2021), 42-43.

konularında daha yetkin olmalarını sağlar. Lisans eğitimi almış manevi danışmanlar, sürekli hizmet içi eğitim programlarına katılabilirler bu da onların bilgi ve becerilerini güncel tutmalarına yardımcı olur. Protokollerle görevlendirilen vaizlerin çabaları takdir edilebilir olsa da, bu alandaki karmaşık sorunlara daha iyi çözümler üretebilmek için genellikle daha kapsamlı bir eğitim gereklidir. Ayrıca, toplumun geniş bir kesimine hizmet vermek isteyen kurumlar için, lisans eğitimi almış manevi danışmanların daha geniş bir perspektif sunabileceği ve farklı kültürel, dini veya etnik bağlamlara daha iyi uyum sağlayabileceği düşünülebilir. Bu nedenle, manevi danışmanlık alanında hizmet sunmak isteyen kişilerin, lisans eğitimi almış olmaları ve sürekli profesyonel gelişim fırsatlarına katılmaları, uzmanlıklarını artırmak ve topluma daha faydalı olmak adına önemlidir.¹⁵

Mevcut duruma bakıldığında bu hizmetleri veren görevlilerin hem nicelik hem de nitelik bakımından yeterli seviyeye ulaşabilmesi için gerekli hizmet içi eğitimlerini alması gerekmektedir.¹⁶ Ülkemizdeki manevi danışmanlık ve rehberlik bölümünün yeterlilik koşullarının artması olumlu bir gelişmedir, ancak uygulamanın henüz yeterli olmadığına dair bir tespitin yapılması önemli bir gözlemdir. Manevi danışmanlık alanında yeterliliğin artması ve uygulamanın geliştirilmesi için mesleki standartlar belirlenip manevi danışmanlık alanında çalışmak isteyenlerin belirli bir eğitim sertifikası düzeyine sahip olması gerekliliğini belirten bir lisanslama sistemi kurulabilir ve bilgilerini güncel tutabilmeleri için sürekli eğitim olanakları sağlanabilir.¹⁷

Manevi danışmanlık ve rehberlik alanının günümüzde ilgi görmesi, bu alandaki araştırmalara ve gelişmelere önemli bir ivme kazandırmıştır. MDR, birçok üniversitede lisans düzeyinde ders olarak öğretilmekte ve yüksek lisans programlarında da araştırma fırsatları sunmaktadır. Bu durum, manevi danışmanlık ve rehberliğin akademik düzeyde ciddiye alınmasını ve profesyonel bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmesini sağlamaktadır. Bu alandaki araştırmaların devam etmesi ve güçlendirilmesi için bu alanın

¹⁵ Koç - Gültaş, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları (2016-2020) Üzerine Bir Swot Analizi".

¹⁶ Koç, "Türkiye'deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları Bağlamında "Maneviyat Psikolojisi Sempozyumları" (2014-2018) Üzerine Bibliyometrik Analizler".

¹⁷ Gökmen, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi".

bilimsel temellere dayanarak daha sağlam bir yapıya sahip olması, pratik uygulamada eksikliklerin belirlenmesi ve bu eksikliklere yönelik çözümler geliştirilmesi önemlidir.¹⁸

Bu adımların atılması, manevi danışmanlık alanında daha güçlü bir zemin oluşturabilir ve hizmet sunumunun kalitesini artırabilir. Bu süreç, aynı zamanda toplumun manevi ihtiyaçlarına daha iyi yanıt vermek adına önemli bir adım olacaktır.

1.4. Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Din ve Maneviyatın Etkisi

Manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmalarında dini ve manevi kaynakların kullanılması, birçok insan için önemli bir destek sağlayabilir. Din ve maneviyat, bireyin hayatındaki anlam arayışına katkıda bulunabilir, güven duygusunu artırabilir ve duygusal iyilik hali üzerinde olumlu etkiler bırakabilir. Din ve maneviyat, birçok insan için yaşamın anlamını bulmada önemli bir rol oynar. Bu kavramlar, bireyin hayatına anlam katan, ona güven ve huzur sağlayan unsurlardır. İnsanlar genellikle hayatlarının anlamını ve huzurunu bulmaya çalışırlar. Din ve maneviyat, bu anlam arayışına rehberlik edebilir ve bireye hayatın derin anlamlarını düşünme fırsatı sunabilir. Maneviyat, bireye güven ve destek sağlar. Bir danışman, bireye manevi bir temelde destek olabilir, onun inançlarına saygı gösterebilir ve bu inançların bireyin yaşamındaki rolünü anlamaya çalışabilir. Bazı durumlarda, din veya maneviyat, bireyin rehabilitasyon sürecinde olumlu bir etki sağlayabilir. Örneğin, bir kişi, dinî inançlarına dayalı olarak iyileşme sürecine odaklanabilir ve bu, danışmanlık sürecinde kullanılabilir. İnsanlar hayatlarında zorluklarla karşılaştıklarında, din veya maneviyatlarına sığınabilirler. Danışmanlık, bu zorlukları anlama ve zorluklarla başa çıkma sürecine manevi bir bakış açısı ekleyerek bireye destek sağlayabilir. Ancak, danışmanlık sürecinde din veya maneviyat konularına yaklaşırken, bireyin inançlarına saygı göstermek önemlidir. Danışman, tarafsız ve saygılı bir tutum içinde olmalı ve bireyin manevi inançlarına karşı önyargılı bir tutumdan kaçınmalıdır. Herkesin manevi yolculuğu farklıdır, bu nedenle danışmanlık sürecinde bireyin manevi ihtiyaçlarına duyarlılık göstermek önemlidir.¹⁹

1.5. Diğer Ülkelerde Yapılan Manevi Destek ve Rehberlik Çalışmaları

¹⁸ Koç - Gültaş, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları (2016-2020) Üzerine Bir Swot Analizi".

¹⁹ Muhlise Arzu Peçenek, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik 1-2", *Akademik Platform İslami Araştırma Dergisi* 3/1 (Mart 2019), 107.

Manevi danışmanlık ve rehberlik, farklı kültürler ve dini bağlamlar içinde çeşitli adlar altında uygulanabilir. Batılı ülkelerde genellikle "Pastoral Psikolojik Danışmanlık" olarak adlandırılırken, İslam ülkelerinde veya İslam'a dayalı toplumlarda "İslami Psikolojik Danışmanlık" olarak bilinir. Bu farklı adlandırmalar, manevi danışmanlık hizmetlerinin kültürel, dini ve toplumsal bağlamlardaki özgünlüklerini yansıtabilir. Danışmanlık yapan din görevlilerine yönelik temel eğitim modeli olarak önerilen "Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapi" yaklaşımı, belirli durumların hızlı ve etkili bir şekilde çözümüne odaklanan bir terapi modelidir. Bu model, danışanın belirli sorunlarına odaklanır ve çözüm sürecini hızlandırmayı amaçlar. Ayrıca, bu yaklaşımın İslami danışmanlıkta tercih edilme sebepleri olarak İslam'a uygun olması, kolay öğrenilebilir ve uygulanabilir olması gösterilmektedir. İslami danışmanlık, İslam'ın öğretilerine ve değerlerine dayalı bir perspektife sahip olan bir danışmanlık türüdür. Bu bağlamda, İslami danışmanlık uygulamalarının, İslam ahlakına ve değerlerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir. "Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapi" yaklaşımının, İslam'a uygunluğu ve uygulanabilirliği, bu bağlamda tercih edilmesine katkıda bulunabilir. Ancak, her kültür ve toplum farklı olduğu için, danışmanlık yaklaşımlarının ve tekniklerinin uygulanması konusunda esneklik gereklidir. İslami danışmanlık alanında çalışan din görevlilerinin, hem İslami değerlere hem de danışanın bireysel ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde hareket etmeleri önemlidir.²⁰

Fransa'da yaşayan Türk topluluğunun dinî ve psikososyal ihtiyaçlarının karşılanması noktasında eksiklikler ve ihtiyaçlar bulunmaktadır. Fransa'da yaşayan Türkler arasında manevi danışmanlık hizmetlerinin eksik olduğu belirtilmiştir. Bu eksikliğin sonucunda bireyler manevi danışmanlık için din görevlilerine müracaat etmişlerdir. Diyanet İşleri Türk İslam Birliği, Türk topluluklarının yurt dışında dinî hizmetlerini yürüten bir kuruluş olarak bilinir. Fransa'da yaşayan Türklerin manevi danışmanlık eksikliği DİTİB'in bünyesinde Aile ve Dinî Rehberlik bürosu açılması ve burada görev yapacak aile danışmanlarının istihdam edilmesi ile giderilebilir. Aile ve Dinî Rehberlik bürosunun açılması, özellikle aile müessesesi etrafında yoğunlaşan sorunlara çözüm bulmada etkili olabilir. Aile danışmanlarının istihdam edilmesi, aile içi sorunların çözümüne yönelik profesyonel destek sağlamak amacıyla önemli bir adım

²⁰ Peçenek, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik 1-2", Mart 2019.

olabilir. Bu tür bir büro, ailevi sorunlar, kuşaklar arası çatışmalar, boşanmalar gibi konularda toplumun bilinçlenmesine de katkıda bulunabilir.²¹

Hartford Seminary, ABD'de Müslümanlara yönelik dini danışmanlık hizmeti sunmak üzere yetkilendirilmiş bir kurumdur ve "Islamic Chaplaincy Program" adı altında dini manevi danışmanlık eğitimi vermektedir. Kurumun çalışmaları iki bölümden oluşmaktadır. İslam ve Hristiyan Müslüman ilişkileri üzerine yapılan çalışmalarda, İslam ve Hristiyan Müslüman ilişkileri üzerine odaklanılmıştır. Geçici statüde Müslüman hocaların yanı sıra, Hristiyan, Yahudi ve diğer dinlerde uzmanlaşmış hoca kadrosuna sahiptir. Dinler arası oryantasyon ve çalışma imkanları incelendiğinde, farklı dinler arasında anlayış ve işbirliğini geliştirmeye yönelik eğitim ve fırsatlar sunulmaktadır. Ancak, belirtildiğine göre, bu çalışmalar, bu kurumun mezunlarının yetersiz İslami bilgi düzeyine sahip olabileceğine dikkat çekmiştir. Bu durum, mezunların dini danışmanlık alanında etkili olmalarını tehlikeye sokabilir. Bu tür bir değerlendirme, kurumun programlarını ve müfredatını gözden geçirmesi, İslami bilgisini arttırmaya yönelik önlemler alması veya mezunlarını daha etkili bir şekilde hazırlamak için düzenlemeler yapması konusunda bir uyarı niteliğindedir. Eğitim programının kalitesi ve mezunların yetkinlikleri, kurumun itibarı ve başarı düzeyi açısından önemlidir. Bu tür eleştiriler, kurumların sürekli olarak kendi eğitim programlarını geliştirmesi ve öğrencilerini daha iyi hazırlamak için çaba göstermesi gerekliliğini vurgular.²²

²¹ Peçenek, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik 1-2", Mart 2019.

²² Peçenek, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik 1-2", Mart 2019.

SONUÇ

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin ülkemizde yeni bir alan olması, başlangıçta bazı zorluklar yaşanmasına neden olabilir. Ancak, bu alanda yapılan çalışmaların aşama aşama iyileştirilmesi ve geliştirilmesi olumlu bir gelişmedir. Manevi danışmanlar ve rehberler, bu alandaki başarılarını artırmak ve kaliteli hizmetler sunabilmek için belirli yeterliliklere sahip olmalıdır.

Öncelikle, manevi danışmanlar, danışanlarını çok iyi tanımak için çaba göstermeli ve onların dini inançları, tutumları gibi önemli konularda yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Bu, danışanlarla daha etkili bir iletişim kurmalarına ve onlara daha iyi rehberlik etmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, olası olumsuz durumlar karşısında hazırlıklı olmaları önemlidir.

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, kurumlar arasında eşit dağılmamış olabilir. Bu durumda, eksik hizmet verilen kurumların tespit edilip bu alanlarda iyileştirmelere gidilmesi önemlidir. Adaletli ve eşit bir hizmet dağılımı sağlanmalıdır.

Yurt dışında bu alandan mezun olan öğrencilerin bilgi düzeylerinin yetersiz olması durumu, eğitim programlarının ve müfredatların gözden geçirilmesi, uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi gerektiğini gösteriyor. Mezunların donanımlarını artırmak için gerekli düzenlemelerin yapılması, uluslararası alanda daha etkili ve rekabetçi hale gelmelerine yardımcı olabilir.

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi sürecinde karşılaşılan zorluklara rağmen, bu alandaki ilerlemeler ve katkılar önemlidir. Eksikliklerin ve yetersizliklerin tespit edilip düzeltilmesi, sürekli olarak alanla ilgili araştırmalar yapmak, eğitimleri güncellemek ve etkili yöntemleri benimsemekle sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, Muhammed Esat. “Hastanelerde Gerçekleştirilen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma(Kayseri Örneği)”. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (Aralık 2018), 223.
- Angın, Yasemin. “Aktarım ve Karşı Aktarım Kavramları Üzeinden Manevi Danışmanlık Sürecinde Tanrı Tasavvuru”. *Harran İlahiyat Dergisi* 48 (2022), 24-25.
<https://doi.org/10.30623/hij.1107626>
- Ceylan, Yılmaz - Özaydın, Muharrem. “Manevi/Dini Danışmanlıkta Değer Algısı”. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/16 (Aralık 2020), 286.
<https://doi.org/10.34085/buifd.807825>.
- Gökmen, Ayşe. “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”. *Neu Pess Akif Dergisi* 51/1 (30 Haziran 2021), 175.
- Göküş, Şeref - Yılmaz, Zahide. “Huzurevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmeti Verecek Bir Personelde Bulunması Gereken Vasıflar”. *Bilimname Dergisi* 48 (2022), 569.
- Göküş, Şeref - Yılmaz, Zahide, 2022.
- Karlık, Zeynep - Kula, Naci. “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik’te Krize Müdahale Yaklaşımı”. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 5 (2022), 106-107.
- Kıral, Bilgen. “Nitel Bir Veri Analizi Yönemi Olarak Döküman Analizi”. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (17 Haziran 2020), 175.
- Kıral, Bilgen. “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”.
- Koç, Deniz - Gültaş, Fatmatül Zehra. “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları (2016-2020) Üzerine Bir Swot Analizi”. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 4 (2021), 42-43.
- Koç, Mustafa. “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Ceza Evlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1950-2018): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”. *Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2019), 15-16.
- Koç, Mustafa. “Türkiye’deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları Bağlamında “Maneviyat Psikolojisi Sempozyumları” (2014-2018) Üzerine Bibliyometrik Analizler”. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 5 (Aralık 2021), 42-43.
- Peçenek, M. Arzu. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik 1-2*, 2019.

Peçenek, Muhlise Arzu. “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik 1-2”. *Akademik Platform İslami Araştırma Dergisi* 3/1 (Mart 2019), 107.